

"רעיונות חזקים יותר מפצצות": השימוש ב"מבצעי מידע" בעימות מול גרילה

יניב לוי¹

העימות שבין צבא לארגון גרילה היה מורכב ובעייתי מראשית דרכו. עימות זה הופך להיות מורכב אף יותר נוכח ההתפתחויות בתחום התקשורת, מהפכת המידע ושלל המרכיבים הנגזרים מהשינויים שחלו בתופעת המלחמה: טשטוש הגבולות שבין החזית לעורף, סוגית "מוגבלות הכוח" נוכח הצורך להפעיל כוח צבאי מול יריב המשתמש באוכלוסייה כ"מגן אנושי" ועוד. בעת הנוכחית ברור כי שדה הקרב מתקיים לא רק במישור הפיזי, אלא גם במישור התודעתי, תקשורתי. ארגוני הגרילה משתדלים ככל יכולתם לנצל את אמצעי התקשורת, זו שברשותם וזו של יריביהם, בכדי לצבור נקודות זכות בקרב על המידע. מטרתו של המאמר הנוכחי היא להציג את אופן פעולתם של ארגוני גרילה ב"סביבת המידע" ולהציע כלים להתמודדות מולם באותה סביבה.

"מבצעי מידע" וסביבת הפעולה החדשה

"מידע הוא כוח". כך היה מאז ראשית ימי הלחימה, כאשר מידע אודות האויב: מיקומו, גודלו וחימושו היו מרכיבים מכריעים בדרך להשגת ניצחון. כיום מתחזקת המשוואה "מידע הוא כוח", נוכח משמעותו החדשה של המידע בעידן בו אנו חיים: "עידן המידע". שילובם של מרכיבים כגון: רשת האינטרנט, טכנולוגיות תקשורת חדשות, הנגישות לטכנולוגיות מידע, ערוצי חדשות גלובליים, כל אלה יוצרים מציאות חדשה וקרקע נוחה לפעילות, עבור ארגוני הגרילה.² כחלק מפעילותו של הצבא האמריקני במסגרת Global War on Terror³ מופקים לקחים ביחס לשימוש במידע בשדה הקרב המודרני ובמיוחד ביחס לשימוש במידע כנגד גרילה.

1 ד"ר יניב לוי, מומחה לוחמה פסיכולוגית, תקשורת וביטחון, חוקר במרכז עזרי לחקר איראן ומדינות המפרץ. מרצה באוניברסיטת חיפה בחוג ללימודים רב תחומיים, בטכניון במחלקה ללימודים הומניסטיים ובמכללת עמק יזרעאל בחוג לתקשורת. מחקריו עוסקים בנושאי לוחמה פסיכולוגית, תקשורת וביטחון: תעמולה במלחמת העולם הראשונה, לוחמה פסיכולוגית במלחמת העולם השנייה, ניתוח נאומי מנהיגים בכלים מעולם התקשורת הלא מילולית, השימוש במרכיבי הלוחמה הפסיכולוגית על ידי איראן-חיזבאללה-חמאס, לוחמת מידע כנגד לוחמת גרילה, צבא ותקשורת.

2 על לוחמת גרילה: Chaliand, Mao Tse-tung, *On Guerilla Warfare* (New York: 1961), p. 41-51. Gerard, *Terrorism from Popular Struggle to Media Spectacle* (Worcester: 1987) p.37-67.

3 להלן GWOT.

על פי מדריך Joint Chiefs of Staff האמריקני ל"מבצעי מידע", "מבצעי מידע" (IO) הם: שילוב יכולות מתחום הלוחמה האלקטרונית (EW), מבצעי רשתות מחשבים (CNO), מבצעים פסיכולוגיים (PSYOP), הונאה צבאית (MILDEC), ומבצעי ביטחון (OPSEC), במטרה להשפיע, להפיץ, לפגוע במערכת היריבה, האנושית והאוטומטית, במערכת קבלת ההחלטות בצד היריב וכל זאת תוך שמירת מרכיבים אלו בצד שלנו.⁴ על פי תפיסתו של הצבא האמריקני, מטרת "מבצעי המידע" היא לנצל בצורה מושכלת את האפשרויות החדשות הטמונות במרכיבים כגון: מידע, מקורות מידע, יכולות הפצת מידע וטכנולוגיות מידע.⁵

כיום, אנו עדים לתהליך מרתק בהתפתחות ההיסטוריה של התקשורת: שינוי כיוון זרימת המידע. בעבר היה נהוג כי המידע זורם בכיוון אחד: מלמעלה למטה. השליטים נהגו לעצב את תפיסת עולמם של ההמונים בלי יכולת תגובה מלמטה. כיום, מאפשרים אמצעי התקשורת החדשים העברת מסרים מלמטה למעלה, מהקטבים פנימה וכיוצא בזה. כיום יכול כל אדם לשלוח תגובה לכתבה באינטרנט, לנהל בלוג, לשדר וידאו בשידור חי באמצעות טלפון סלולארי, לשלוח הודעות SMS לאלפי נמענים, לעדכן ולמסור מידע לאלפי שותפים ברשתות חברתיות ועוד. הליך זה יוצר מצב שבו קיימות הזדמנויות רבות להעברת מידע חשאי או גלוי לקהלי יעד שונים. מצב זה יוצר הזדמנויות פז מבחינת העוסקים ב"מבצעי מידע".

מידע משרת את הפעולה הצבאית בעת הנוכחית בשתי רמות עיקריות:

1. מידע המשולב בנשק פיזי: "חימוש מונחה מדויק" המבוסס על טכנולוגיות מידע.⁶
2. מידע בתחום התודעה במסגרת הפעלת "מבצעי מידע".⁷ במידה רבה ניתן לחלק את מערכת היחסים בין שני מרכיביו השונים של "נשק המידע" כך: תחילה משתמש הצבא בכוחו הפיזי, המבוסס בין היתר על נשק מבוסס מידע. בהמשך או במקביל, הוא מפעיל את ה"מידע" ככלי נשק במסגרת "לוחמת המידע". למשל במהלך מלחמת לבנון השנייה, פעל חיל האוויר במהלך היום והטיל "פצצות חכמות" על מטרות בלבנון. לקראת ערב נוצלו צילומי ההפצצות כחלק מ"לוחמת

4 Joint Publication 3-13, *Information Operations*, 13.2.2006, p. ix

5 Field Manual 100-6, *Information Operations*, Introduction. Department of the Army (Washington: 1996)

6 אלוין והידי טופלר, *מלחמה ואנטי-מלחמה* (ירושלים: 1994), עמ' 166.

7 Field Manual 100-6

התקשורת", כאשר צילומי "הנשק החכם" נוצלו בזירת "לוחמת המידע". פעולה זו הייתה בהשראת מסיבות העיתונאים של הצבא האמריקני במלחמת המפרץ הראשונה.⁸ באותה מלחמה עורר "החימוש המדויק" תשומת לב ציבורית רבה. מלחמת המפרץ הראשונה הוכיחה כי ב"עידן המידע" עולה חשיבות האופן בו מציגים את הדברים בצד הפעילות הפיזית בשדה הקרב.

במלחמת המפרץ הראשונה הפכו אמצעי התקשורת בעצמם, למרכיב מכריע בשדה הקרב המודרני. הבנה זו התגברה במהלך מלחמת לבנון השנייה, כאשר זירת "הלוחמה התקשורתית" הייתה חשובה, במובנים רבים, לא פחות מהזירה הפיזית. דוגמה לפעילות בזירת "הלוחמה התקשורתית" ניתן היה לראות בנאומיו של חסן נסראללה במלחמה. נאומיו של מזכ"ל ארגון חיזבללה במהלך מלחמת לבנון השנייה השפיעו על החברה הישראלית במידה רבה. נאומיו גרמו לפגיעה באמינות מסרי הצבא וההנהגה, להשפלת הצבא והצגתו כברוטאלי, לפגיעה במוראל החברה, לרכישת אהדתם של הגורמים הניטרליים ועוד. שימוש נכון במידע מאפשר השפעה על קהלי יעד, לעיתים אף יותר מאשר שימוש בכלים פיזיים. במציאות הנוכחית מתגברת ההכרה כי לעיתים רעיונות חזקים יותר מפצצות. שימוש נכון במידע עשוי לחפות על נחיתות באמצעי לחימה, כוח אש ובכוח אדם.

אחד השינויים שחלו בתופעת המלחמה בעידן הנוכחי מקופל במושג "לוחמת הדור רביעי".⁹ במסגרת GW4 מתאפיין שדה הקרב בטשטוש ובמחיקת הגבולות המפרידים בין מלחמה, פוליטיקה, חיילים ואזרחים. לוחמת GW4 מייצרת מורכבות ואתגר לצבא הקונוונציונלי מאחר שמדובר בעימות עם גוף שאינו מדינה ריבונית, אלא ארגון אידאולוגי, כדוגמת אל קעאידה, חיזבללה וחמאס. ה-GW4 מתאפיין בעימות ממושך הכולל: שימוש בטרור, ניצול התקשורת לטובת שימוש ב"לוחמת מידע" וניצול ופגיעה במרכיבים בחברה שאינם לוחמים.¹⁰ במהלך עימות כזה ניכר כי "לוחמת מידע" גוברת לעיתים מזומנות על כלי נשק קונוונציונליים.

ספרו של Rupert Smith, *The Utility of Force*, עוסק אף הוא בסוגיית העימות בין

Taylor M. Philip, *War and the Media Propaganda and persuasion in the Gulf War* (Manchester: 8
1992), p. 51-58.

9 להלן GW4.

10 William S. Lind, Colonel Keith Nightengale, Captain John F. Schmitt, Colonel Joseph W. Sutton, and Lieutenant Colonel Gary I. Wilson, "The Changing Face of War: Into the Fourth Generation", *Marine Corps Gazette*, October 1989, p. 22-26

מדינה לבין ארגון.¹¹ המחבר טוען כי בעת הנוכחית, לעיתים קרובות, שימוש בכוח גורר את התוצאה ההפוכה מזו שהייתה מטרתו של יוזם הפעילות. שימוש בכוח בעימות נגד גרילה מציג פעמים רבות את יוזם הפעולה כאלים, כמי שאינו חפץ להידברות, כמי שמגיב בחוסר פרופורציה נגד אוכלוסייה חסרת ישע. לטענתו של סמית' המלחמה שינתה את פניה, ועברה למישור שבו למרכיב האזרחי, הלא לוחם, משקל גדול יותר. לטענתו, המלחמה כיום היא *Amongst the People*, "מלחמה בין האנשים". לדבריו, כיום עולה מקומו של העורף כשחקן ראשי במלחמות. תפיסת ה"מלחמה בין האנשים" מציגה מציאות שבה אין יותר שדה קרב מרוחק ומבודד מהעורף. בתפיסה זו מתחזק מאוד מקומה של המדיה. המלחמות אינן מתנהלות רק בשדה או ברחוב, אלא אף בכל סלון ביתי. ארגוני הטרור והגרילה מפתחים כל העת את יכולותיהם בתחומי המדיה. יעידו על כך השיפורים בתעמולת חמאס: הפיכת הטלוויזיה של הארגון ממקומית ללואינית, התפתחות אתרי האינטרנט, אימוץ דפוסי ההתנהגות של תעמולת חיזבללה ועוד. יכולת התעמולה של חמאס התעצמה, בין היתר, נוכח מלחמות המידע שהוא מנהל מול גורמי התעמולה של פת"ח.

מחקר חשוב נוסף, העוסק בשינוי שחל בתופעת המלחמה ובחשיבותו של המידע כמרכיב מכריע בשדה הקרב החדש, הוא ספרם של אלווין והידי טופלר "מלחמה ואנטי מלחמה" בו הם מציגים את מורכבות השימוש במידע בשדה הקרב החדש: "... הידע כמשאב, שונה מכל משאב אחר. זהו מעיין שאינו יבש לעולם. שני הצדדים יכולים להשתמש בו בעת ובעונה אחת. והוא אינו ליניארי: דהיינו, תשומות קטנות יכולות לחולל תוצאות בלא כל יחס להיקפן. נתח מידע קטן אך נכון יכול לספק יתרון אסטרטגי או טקטי עצום. מניעת פיסת מידע קטנה עלולה להמיט שואה."¹² ציטוט זה מניח בפנינו את האתגר מולו ניצבים כיום הצבאות הקונוונציונליים מול ארגוני הטרור של האסלאם הקיצוני. השקעת ארגוני הגרילה באמצעים מתחום לוחמת המידע מאפשרת להם לגשר על הפער הקיים בינם לבין כוחו הפיזי של הצבא הקונוונציונלי. כיום, פועלים ארגוני הגרילה, לעיתים רבות, מעמדת יתרון בכל הקשור לניהול לוחמת מידע מול הצבאות הקונוונציונליים.¹³

11. Rupert Smith, *The Utility of Force- The Art of War in the Modern War* (New York: 2008)

12. אלווין והידי טופלר, עמ' 170.

13. על השינויים במאפייני לוחמת הגרילה ראה: Robert M. Cassidy, *Counterinsurgency and the Global War on Terrorism: Military Culture and Irregular War* (London: 2007)

תנועת גרילה היא תנועה חברתית בעלת זרוע צבאית.¹⁴ גרילה היא במידה רבה אינטראקציה בין פרטים, קבוצות וארגונים המשתמשים בלוחמת גרילה לשם השגת מטרות פוליטיות משותפות. גרילה, מתוקף נחיתותה מבחינת כוח אדם וכוח אש בהשוואה לצבא הקונוונציונלי, נעזרת בכל דרך אפשרית להעצים את כוחה.¹⁵ הגדרת "מבצעי המידע", שהוצגה קודם, תואמת את רוח דבריו מאו טסה טונג, מאבות הוגי הגרילה, כפי שהוצגה בספרו "על המלחמה": "כדי לנחול ניצחון, עלינו לעשות את האויב לעיוור ולחרש בכל האמצעים שברשותנו, עלינו לסתום את עיניו ואוזניו, לבלבל את מפקדיו ולדחוף אותם אל עבר גבול הטירוף".¹⁶

בספרו "תורות צבאיות התפתחותן במאות ה-19 וה-20" הציג ואלך את עקרי תפיסתו של מאו טסה טונג בנוגע למקומם של ההמונים ושל העם, בתנועת הגרילה: "גיוס העם הפשוט בכל הארץ ייהפך לאוקיאנוס, אשר בו אמור האויב לטבוע. גיוס ההמונים יבטיח תנאים, שיבטלו את נחיתותנו בחימוש ובתחומים אחרים וישמש יסוד הכרחי להתגברות על כל הקשיים במלחמה זו".¹⁷ לפי מאו, תפקידה של הגרילה לגייס את ההמונים כדי שישמשו גורם מאזן מול יתרונותיו של הצבא. את ההמונים יש לגייס באמצעות שימוש ב"תעמולת גיוס". תעמולה שימשה מאו ומעולם את הגרילה למטרות כגון: גיוס כוח אדם מקרב האוכלוסייה המקומית, הרתעת היריב והשגת תמיכתם של הניטרליים.

בעימות מול צבא מודעת הגרילה למגבלותיה הפיזיות ולכן, מטרתה איננה לנצח את הצבא הקונוונציונלי בשדה הקרב הפיזי. מלקחי מלחמת לבנון השנייה עולה כי אחת ממטרותיה המרכזיות של הגרילה היא לגרור את הצבא לתגובה חסרת פרופורציות שתאפשר את הצגתו כ"בריון" ו"ברוטאלי". בכדי להציג את הצבא כברוטאלי משתמשים ארגוני הגרילה באוכלוסייה האזרחית כמגן אנושי. ארגוני הגרילה מציבים ומפעילים כלי נשק בלב אזורי מגורים, בידעם כי תגובה צבאית כלפי אזורים אלו תגרור פגיעה בחפים מפשע. תגובה זו תאפשר צבירת נקודות זכות בקרב על דעת

14 גולדמן עוגן, "חשיבותן של התאגדויות וולונטריות לתנועות גרילה", המכון ליחסים בינלאומיים ע"ש לאונרד דיוויס, פרסום מס' 89, יולי 2005. עמ' 8-9.

15 על ניצול הזדמנויות וכלים חדשים על ידי הגרילה: Brian Michael Jenkins, "High Technology Terrorism and Surrogate War: The Impact of New Technology on Low-Level Violence" (RAND Publications: 1975).

16 ואלך יהודה, תורות צבאיות התפתחותן במאות ה-19 וה-20, (ירושלים: 1977), עמ' 285. ציטוט מתוך ספרו של מאו טסה טונג, על המלחמה, עמ' 249.

17 ואלך יהודה, עמ' 285.

הקהל העולמית. מאחר שאין באפשרותו של ארגון גרילה להביס צבא קונוונציונלי בשדה הקרב, הרי שמטרתו היא לפגוע בצבא במישור העיקרי בו הוא מסוגל להשיג יתרון אסטרטגי: בזירות התקשורת המקומית, היריבה, והבינלאומית הניטרלית, בניסיון להשיג את היעדים הבאים:

- פגיעה באמינות מסריו של הצבא. כך הופך ארגון הטרור בעצמו למקור המידע האמין.
- השפלת הצבא באמצעות מינוף תקריות טקטיות.
- פגיעה במוראל החברה היריבה ובתוך כך פגיעה בלגיטימיות הפעולה.
- רכישת "ליבם ומוחם" של הניטרליים באמצעות שימוש ב"דרמטיזציה" והצגתו של הצבא כברוטאלי.

הפעלת כוח נגד גרילה, וכנגד אוכלוסייה תומכת גרילה, תגרום על פי רוב להסלמה ולא דווקא להרגעת המצב. במקרים רבים בוחר הצבא בענישה קולקטיבית בהתמודדותו עם אוכלוסייה וזו גוררת בעקבותיה את גיוסם של הקבוצה הניטרלית באוכלוסייה שלא תמכה בגרילה. כאשר הצבא בוחר להשתמש בכוח הוא למעשה משרת את מטרתה של הגרילה ששאפה מלכתחילה לגרור אותו לעימות אלים, שיציג את הצבא בסופו של דבר כברברי, ואת הגרילה, כמגנת הציבור. מזכ"ל חיזבללה, חסן נסראללה, נוהג להציג עצמו בכל הזדמנות אפשרית כ"מגן לבנון"¹⁸. השימוש בסמל זה הוא רב חשיבות למטרתו. כ"מגן לבנון" ניתנת לו לגיטימציה להמשיך ולהחזיק בנשקו של הארגון ולתפקד כצבא למחצה בתחום מדינת לבנון הריבונית שלה אמור להיות המונופול על הפעלת הכוח במדינה. לשם המשך קיומו של הסטאטוס קוו, עוסקת "לוחמת המידע" של ארגון חיזבללה בשימור מוטיב הקונפליקט בין הארגון לישראל.

"מבצעי מידע" וזיקתם לעולם הגרילה

לעומת פעולתו של הצבא הקונוונציונלי, הפועל ראשית, ובעיקר, במישור הקינטי ומשלב זאת בפעילות תודעתית, הגרילה משתלבת בעולם "לוחמת המידע", על פי רוב, בצורה הפוכה. הגרילה מפעילה תחילה את יכולותיה בתחום "לוחמת המידע" ומשלבת אותה בפעולותיה הפיזיות. אחת התובנות החשובות בתחום הגרילה והטרור היא "טרור

18 גרינברג חנן, "הרמטכ"ל: לבנון חייבת להקיא את הסרטן", YNET, 14.7.2006.

הוא תיאטרון".¹⁹ פעולת טרור ללא הד תקשורת משמעותי היא חסרת ערך. משום כך מפתחים ארגוני הגרילה והטרור כדוגמת חיזבללה וחמאס, יכולות מרשימות בתחום המידע והתקשורת. לארגון חיזבללה יכולות לא מבטלות בזירת התקשורת, הוא מפעיל כלים כדוגמת ערוץ טלוויזיה לוויני "אל מנאר", תחנת רדיו "רדיו נור", כתבי עת פוליטיים ודתיים, שפע אתרי אינטרנט המתורגמים לשפות שונות, כמו גם יכולות קיברנטיות מרשימות, יכולות פיתוח משחקי מחשב, דוברים ממושמעים, אסטרטגיה תקשורתית המאפשרת מסר אחיד ועמימות ועוד. ארגון חמאס, השואב השראה מחיזבללה, הולך ומשפה, ללא הרף, את יכולותיו התקשורתיות ברוח פעילות חיזבללה. לחמאס ערוץ טלוויזיה לוויני, תחנת רדיו, עיתונים, אתרי אינטרנט המתורגמים מדי יום לשפות שונות, יכולות קיברנטיות ועוד. ארגוני טרור אלה הם בעלי יכולת תקשורתית התואמת ליכולותיה של מדינה דמוקרטית. עם זאת, בזירת "לוחמת התקשורת" יש לארגוני הטרור יתרון משמעותי בעימות מול המדינות הדמוקרטיות, שכן הם פועלים כמשטרים טוטאליטריים וכך הם זוכים ביתרונות משמעותיים בזירה זו.

מי שעוסקים ב"לוחמת מידע" בקרב הגרילה מנצלים את חופש העיתונות, זכות הציבור לדעת,²⁰ חופש ביטוי והיכולת לבקר את החלטות ההנהגה והצבא בתקשורת הדמוקרטית. בעיתות חירום ומצוקה המצב חמור בהרבה. במהלך מלחמת לבנון השנייה שידרו ערוצי הטלוויזיה ללא הפסקה משדרים בנושא המלחמה. הצורך התמידי למלא זמן מסך גרם להופעתם של מומחים שמסריהם תרמו לחיזוק מסרי "לוחמת המידע" של חיזבללה, שעה שלא חסכו ביקורת נוקבת על הפעולה הצבאית ועל תהליך קבלת החלטות של ההנהגה. זאת ועוד, שידורי הטלוויזיה הבלתי פוסקים הציגו מחזות שפגעו במוראל החברה וחיזקו את מסרי היריב. מחזות של "פליטים", פצועים, פגיעת רקטות, תחושת אוזלת יד וכדומה אשר שודרו ברקע הדברים ללא הרף, ושימשו כ"מוצרי תעמולה" שפגעו בחוסנה ובכוח עמידתה של החברה. החוקרת תמר ליבס מתארת התנהלות זו כ"מרתון האסונות",²¹ שידור חי ומתמשך מזירת האירוע, ויותר העיתונאים על השליטה בידע לטובת הטרוריסטים. התנהלות זו מאפיינת את דרכה של התקשורת בכל אירוע טרור גדול. בסופו של דבר, תרמה התנהלות זו למטרתה של

19 ויימן גבי, "תיאטרון הטרור: אתגרה הקשה של הדמוקרטיה" בתוך: כהן אלמגור ר' (עורך). סוגיות בדמוקרטיה הישראלית (תל אביב: 1999).

20 גנור בועז, *מבוכ הלוחמה בטרור כלים לקבלת החלטות* (הרצלייה: 2003), עמ' 213.

21 תמר ליבס וזוהר קמפף, "דבר המחבל: התקשורת במרדף אחר הטרור", בתוך: תמר ליבס ופול פרוש (עורכים) *כשהאויב נכנס אלי הביתה- טרור ותקשורת בעידן העכשווי* (תל אביב: 2006), עמ' 23.

הגרילה מאחר שהתקשורת מקפידה לדווח ולשדר כל העת מזירת האירוע או אודותיו ובכך מעבירה מסרים לתודעת הציבור.

במדינות דמוקרטיות קשה להגביל את המידע הזורם באמצעי התקשורת ואת הופעתם של המומחים ומעצבי התודעה בשידור. מנגד, התקשורת הפועלת בשירות הגרילה, כדוגמת ערוץ "אל מנאר" של ארגון חיזבללה, מודעת להיותה מרכיב ב"לוחמת התקשורת" ואיננה מאפשרת העברת מסרים העלולים לתרום למטרתו של היריב. במהלך מלחמת לבנון השנייה שודרו נאומיו של נסראללה במהלך שעת צפיית השיא בישראל. האם ניתן היה לדמיין תופעה הפוכה? שידור נאומיו של ראש ממשלת ישראל אולמרט, בערוץ אל מנאר של חיזבללה בשעת שיא?

העוסקים בלוחמת מידע בקרב הגרילה נמצאים בעמדת השפעה טובה במאבק על התודעה של קהלי היעד: הביתי, הניטרלי והיריב. להלן מוצגים "גורמי מפתח" המאפשרים עליונות זו, על פי חלוקה לקהלי היעד השונים:

קהל היעד הביתי (מטרת הגרילה היא לשמור על תמיכתה של האוכלוסייה ולגייס תומכים חדשים):

ניסיון מוכח בהפעלת תעמולה: "בהרבה מלחמות גרילה בזמן החדש נודעה לתעמולה הפוליטית חשיבות שווה – רבה יותר מאשר למבצעים הצבאיים (קובה היא הדוגמה הבולטת ביותר). במקומות אחרים מילא התעמולה תפקיד משני".²² הקשר בין גרילה לתעמולה הוא בלתי ניתן לניתוק. המצב איננו זהה בצבא הקונוונציונלי. בארגוני גרילה נדרשים הלוחמים פעמים רבות לשמש כתועמלנים כאשר הם באים במגע עם הקהל הביתי. חייל בצבא קונוונציונלי נדרש לנהוג בצורה הפוכה. בצבאות הקונוונציונליים נעשה ניסיון לנתק את החייל מההליך הפוליטי במדינה.

היכרות: הגרילה מקיימת נוכחות יומיומית בקרב קהל היעד המקומי, עליו היא מבקשת להשפיע. נוכחות זו מאפשרת היכרות אינטימית עם הציבור.²³ זו מעניקה עליונות למסרים הנובעים מטעמים של תועמלני הגרילה. עוצמתם של מסרים אלה גוברת בדרך כלל במישור "לוחמת התקשורת" ובהפצת הנרטיבים בקרב המקומיים.

22 לקויר זאב, גרילה (תל אביב: 1977), עמ' 298.

23 קופרמן רוברט ודרל טרנט, טרור הסכנה, המציאות, התגובה (תל אביב: 1982), עמ' 214.

מימד הזמן : אחד המסרים העיקריים בהם משתמשים תועמלני הגרילה כלפי קהל היעד המקומי הוא "הצבא נמצא כאן לזמן מוגבל, בסופו של דבר הוא יעזוב. אנחנו נשאר כאן לנצח". טענה זו היא מרכזית במערכת קבלת ההחלטות של הציבור כאשר הוא שוקל האם כדאי לו לשתף פעולה עם הגרילה או עם כוחות הצבא.

קהל היעד היריב (מטרת הגרילה היא לפגוע במוראל החברה ולהבהיר כי היא תנצח):

מלחמת התשה : לוחמה מול גרילה היא בדרך כלל מערכה ארוכה. דמוקרטיות אינן ששות לנהל מערכה ארוכה הגובה קורבנות רבים. צבאות מודרניים מעדיפים לנהל "מלחמה מהירה" במטרה להשמיד את כוחותיו של הצבא היריב ולהסיר את האיום מעל המדינה. לוחמה נגד גרילה דורשת פעולה והתייחסות מסוג אחר.

מרכיב ההפתעה : מרכיב מכריע ב"אסטרטגיית הטרור" של ארגוני טרור וגרילה היא מתקפת הפתע. עיקרון ההפתעה מאפשר ליוזם לגרום לקורבן לחוש חוסר ביטחון תמידי בכל מקום וכל העת.²⁴ במהלך מלחמת לבנון השנייה ניצל מזכ"ל חיזבללה חסן נסראללה את מרכיב ההפתעה כדי לפגוע במוראל החברה הישראלית.²⁵ לאחר המלחמה הוסיף נסראללה להזהיר מפני "הפתעות" נוספות הצפויות לישראל במידה שתתקוף את לבנון.²⁶

ביטול המונופול על המידע : כפי שטענו בני הזוג טופלר בספרם "מלחמה ואנטי מלחמה", מידע, בניגוד לנשק פיזי, מסוגל לשרת בו זמנית את שני הצדדים.²⁷ לדוגמה: נושאת מטוסים נמצאת בשימוש של צד אחד. ליריב אין אפשרות לשלוט באותה נושאת מטוסים. מידע, לעומת זאת, מרגע שיצא לרשות הכלל יכול לשרת את שני הצדדים בו זמנית. כל צד יכול להעלות "מוצרי מידע" לאתר YouTube. כל צד יכול להפיק קליפים המפארים את הנרטיב שלו.

שימושי בכלי "המדיה החדשה" כגון: אתרי אינטרנט, רשתות חברתיות, בלוגים, כלי

24 עוד על מתקפת הפתע ראה: קם אפרים, *מתקפת פתע* (תל אביב: 1990), עמ' 15.

25 נחמיאס רועי, "נסראללה: נכנסנו לשלב שמעבר לחיפה", *YNET*, 26.7.2006,

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3281426,00.html>

26 "נחמיאס רועי, "נסראללה: אם נותקף – מבטיח הפתעה גדולה", *YNET*, 15.8.2007,

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3437729,00.html>

27 אלווין והידי טופלר, עמ' 170.

רשת 2.0, ערוצי לוויין, מאפשרים חשיפה אדירה למידע מתחומים שונים לכל דורש. מידע שהיה בעבר נחלתם של מדענים, אנשי תעשייה, מפקדים ומצביאים הוא כיום נחלת הכלל.

ביטול המרכיב הגאוגרפי: טכנולוגיות המידע החדשות מאפשרות לגרילה לזכות בתמיכה של מפעילים מכל קצוות תבל. העימות כיום איננו רק בין מדינה למדינה או ארגון לארגון. כיום ניתן לפגוע במדינה מסוימת ללא צורך בקרבה פיזית אל מטרת היעד. האינטרנט משמש כלי לתקיפת ישראל על ידי ארגוני הטרור ותומכיהם ברחבי העולם.

ניצול חירויות התקשורת בדמוקרטיה, "חולשות הדמוקרטיה": ארגוני הגרילה מנצלים את חופש העיתונות ואת זכות הציבור לדעת במשטרים הדמוקרטיים כדי להעביר את מסרי התעמולה שלהם אל קהל היעד היריב. אחת הדוגמאות הבולטות בפעילות זו הייתה במהלך מלחמת לבנון השנייה כאשר נאומיו של נסראללה שודרו בשידור ישיר לאוכלוסייה בישראל באמצעי התקשורת המרכזיים. נאומים אלו תוזמנו לזמן צפיית השיא בישראל והיוו אמצעי מוצלח להטמעת מסרי תעמולה כדוגמת דמורליזציה ופירוד בקירוב הציבור הישראלי.²⁸ אחד המרכיבים העיקריים שהפכו את נאומיו של נסראללה לראויים לאוזנו של הקהל הישראלי היה שימוש של מזכ"ל חיזבללה ב"אסטרטגיית האמת". "אסטרטגיית האמת" היא טכניקת תעמולה באמצעותה יוצר היוזם את הרושם כי המידע הנובע ממנו הוא בעל ערך אמיתי, יותר מהמידע המגיע מגורמי השלטון במדינת היעד. אסטרטגיה זו יושמה במידה רבה במהלך מלחמת העולם השנייה על ידי בעלות הברית בפנייתן אל קהלי היעד ביפן ובגרמניה.²⁹

קהל היעד הניטרלי (מטרת הגרילה היא להוכיח כי דרכה היא הנכונה):

מהירות התגובה בגרילה, נוכח מסורבלות ההליך הדמוקרטי: לארגוני טרור וגרילה היכולת להעביר מסרים לשידור באמצעי התקשורת תוך פרק זמן קצר, מאחר שלא חלה עליהם מערכת "האיזונים והבלמים" הקיימת בתקשורת של מדינה דמוקרטית. עובדה זו מקנה להם יתרון משמעותי ב"שדה הקרב התקשורתי". בעולם התקשורת נודעת חשיבות רבה למהירות. המסר הראשון העולה לאוויר הוא בחזקת "הפרדיגמה

28 לויטן יניב, "התקשורת בשירות נסראללה", מעריב, 15.7.2007.

29 Allison B. Gilmore, *You Can't Fight Tanks with Bayonets: Psychological Warfare against the Japanese Army in the Southwest Pacific* (University of Nebraska Press: 1998), 5

השלטת". המסר הראשון זוכה להתבסס ב"ליבם ומוחם" של הנמענים. הדבר נכון על אחת כמה וכמה כשמדובר ב"ליבם ומוחם" של קבוצות ניטרליות. מסריה של המדינה הדמוקרטית, מגיעים בדרך כלל באיחור בשל שלל המנגנונים שעליהם לעבור בדרך לאישור המסר והם נאלצים להתמודד עם מציאות סבוכה של מסרים שכבר הספיקו לטעת שורשים בתודעת הנמענים.

המרכיב האישי בגיוס לגרילה: המניעים בגיוס לגרילה הם רבים ומגוונים, החל ממצוקה אישית, רצון לנקמה ועד שעמום. אופייה הדינאמי של הגרילה מעורר את הפעילים להצטרף לשורתיה.³⁰ תועמלני הגרילה מפארים את מרכיב "הגורם האנושי", האדם הלוחם. הקרבתם של לוחמי גרילה מוצגת בדעת הקהל העולמית כהוכחה לצדקת דרכה של הגרילה. באופן זה מכירה דעת הקהל העולמית ב"מוסריות" שיטות הגרילה ובצדקת דרכה ומתייחסת אל הפעולה הצבאית כאל בלתי מוסרית. העימות בין הצבא לגרילה מוצג כבלתי הוגן, בין כוחות בלתי שווים.³¹ בדרך כלל מקפידה הגרילה לשמר את המשוואה של "דוד מול גוליית".

מגבלות הכוח: מטרתה של הגרילה היא לגרור את הצבא הקונוונציונלי לתגובה חסרת פרופורציה שתגרור פגיעה בחפים מפשע. כך קורה שכאשר הצבא הקונוונציונלי מפעיל את כוחו הוא גורם לעצמו במידה רבה נזק ומחזק את מטרת הגרילה. כאשר מפעיל הצבא את כוחו הוא מוצג אל ידי תעמולת הגרילה כדמוני, צמא דם שאיננו בוחל בשום אמצעי בפגיעתו בחפים מפשע. כך משמשת פעולתו הפיזית של הצבא כאמצעי לגיוס תומכים חדשים לגרילה בקרב האוכלוסייה המקומית ובקרב הציבור הניטרלי. מעבר לכך, פעולתו הפיזית של הצבא גורמת לביקורת מבית נוכח הפגיעה בחפים מפשע. במקרים רבים נתפסת פעולת הגרילה בקרב הציבור הניטרלי כלגיטימית נוכח כיבוש זר ושאיפות לחירות. מנגד נתפסת פעולת הצבא מול הגרילה כבלתי לגיטימית. בעיקר מדובר על השימוש בכוח אווירי מול הגרילה. השימוש בכוח אווירי מציג את המלכוד בו נתון הצבא הקונוונציונלי.

האינטרנט כגורם מתווך: ארגוני גרילה מנצלים את האינטרנט לצרכים שונים כגון: ארגון פעילות בחשאי, אמצעי קשר להמונים ללא צורך במתווך, הפצת תעמולה. רשת האינטרנט מספקת תשתית להכשרה בתחומים כגון: חבלה, תעמולה, הכשרת לוחמים וכדומה. בפנייה אל הניטרליים התגלה האינטרנט כמשאב יקר מפז בפעילות גרילה.

30 לקויר זאב, עמ' 298.

31 הרכבי יהושפט, על הגרילה (תל אביב: 1971), עמ' 31.

השימוש באינטרנט מבטל את הצורך בסיוע אמצעי תקשורת מתווכים כגון טלוויזיה, רדיו, עיתונות. האינטרנט מאפשר ערוץ תגובה, דו כיווני, באמצעותו יכולים ההמונים לתקשר עם ארגוני הגרילה ולא רק לקבל ממנה מידע. בנסיבות אלה גוברת יעילות של האינטרנט גוברת בשל חוסר היכולת לפקח על המידע העובר בו ומשום היכולת לשמור על אנונימיות.

עקרונות יסוד ב"מבצעי מידע" כנגד גרילה

"ככל שהטרור מופיע בצורות רבות, כך גם לוחמת הנגד חייבת להיות מגוונת. אין אמצעי אחד, כל יכול, המסוגל להדביר את הטרוריסט, ולכן לוחמת הנגד צריכה להיערך בחזית רחבה של אמצעים ושיטות ובהתאם לנסיבות מקומיות שונות".³² לוחמת גרילה משנה את פניה ללא הרף. בשל הנחיתות הפיזית מול הצבא הקוננציונלי, מוצאת עצמה הגרילה נאלצת להמציא את עצמה בכל פעם מחדש. על לוחמת הנגד מול הגרילה לנקוט בקו זהה. כל עוד לוחמת הנגד תתגונן ותגיב היא לא תוכל להגיע להישגים משמעותיים מול הגרילה.

זירת "מבצעי המידע" מאפשרת פעילות מגוונת לכל אורך המערכה. אך אם פעילות זו תתקיים רק לאחר התקפה של הגרילה, הרי שהיא לא תהיה אפקטיבית. על פעילות "מבצעי המידע" מול הגרילה להיות יוזמת והתקפית לכל אורך המערכה. המאבק על תודעת ההמונים איננו פוסק גם בעיתות שלום. כאשר מתקיים ואקום תקשורתי הוא יתמלא מיד על ידי מסרי הגרילה. משום כך יש לספק מידע באופן שוטף ורצוף לכל אורכה של המערכה.

לוחמה מול גרילה נתפסה כבלתי נעימה ולא רצויה כבר בימי מלחמת העצמאות האמריקנית כאשר הצבא האנגלי לחם מול המורדים במושבות האמריקניות.³³ במהלך ההיסטוריה לחמו צבאות המעצמות האירופאיות אינספור מלחמות מול התקוממויות עממיות כחלק מהמדיניות הקולוניאליסטית האירופאית. ניסיון צבאי זה הביא בסופו של דבר לתורה מבוססת של לוחמה נגד גרילה.³⁴ אחת הדוגמאות הראשונות לתורה

32 הרכבי יהושפט, *מלחמה ואסטרטגיה* (תל אביב: 2002), עמ' 214.

33 Ian F. W. Beckett, *Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies Guerrillas and their Opponents since 1750*, 25

34 Angel Rabasa, Lesley Anne Warner, Peter Chalk, Ivan Khilko, Paraag Shukla, *Money in the Bank: Lessons Learned from the Past Counterinsurgency (COIN) Operations*, RAND Counterinsurgency Study, Paper 4 (RAND: 2007), p. 1

נגד גרילה היא חוברת ההדרכה של הצבא הבריטי משנת 1896, *Small Wars: Their Principles and Practice* מאת Charles Callwell.³⁵ בספרו חילק קולוול את המערכה מול ההתקוממות לשלושה חלקים עיקריים: מערכה לכיבוש ולסיפוח, מערכה לפסיפיקציה, דיכוי התקוממות והחזרת הסדר, מערכות ענישה לטובת יצירת הרתעה מול התקוממות. עקרונות אלו עדיין תקפים במקרים רבים כחלק מהמערכה מול גרילה כיום. יחד עם זאת, נוכח השינויים שחלו בעולם ובעיקר סביב התפתחות אמצעי התקשורת וטכנולוגיות המידע, ברור כי יש לשים דגש על שילוב מרכיבים מתחום "מבצעי מידע" בעימות מול הגרילה.

מאחר שהמערכה מול גרילה היא ברובה "מלחמה בין האנשים" עולה החשיבות בשימוש באמצעים שאינם גורמים להשמדת היריב. פעולה זו מהווה אתגר לצבא הקונוונציונלי הנשען על התפיסה הגורסת "השמדת כוחו של היריב". השמדת היריב מתבקשת בעימות קלאסי מול צבא סדיר, כוחות שריון, וכדומה. השמדת היריב הופכת להיות בעייתית כאשר מדובר בעימות נגד גרילה, שכן אין זה אפשרי להשמיד את כוחו של היריב מבלי לפגוע בצורה מהותית בחפים מפשע.

השימוש ב"מבצעי מידע" בעימות מול גרילה מאפשר פלטפורמה ראויה לזכייה ב"ליבם ובמוחם" של קהל היעד. מעבר לכך, גרילה מבססת חלק ניכר מפעולתה על שימוש בכלים מעולם "לוחמת המידע". משום כך, נדרשים הצבאות הקלאסיים לאמץ כלים מהתחום כדי להלחם בגרילה לשיטותיה.³⁶ השימוש ב"מבצעי מידע" נגד לוחמת גרילה נתפס כחלק מפעולות ה-Counterinsurgency,³⁷ מונח המציין את הפעילות הצבאית למאבק בהתקוממות.³⁸ לוחמה במסגרת COIN שונה במהותה מלוחמה בין

35 Charles Callwell, *Small Wars: Their Principles and Practice* (Nebraska: 2003)

36 Raimundo Rodriguez Roca, "Information Operations during Counterinsurgency Operations: Essential Option for a Limited Response", *Athena Intelligence Journal*, Vol. 3(1) (2008), p. 52

37 להלן COIN.

38 על מרכיבי היסוד של COIN ראה: תומפסון רוברט, *שלטון ומרדנות לקחי מלאיה ווייטנאם* (תל אביב: 1967), עמ' 49-61; טובי טל, *כמו לאכול מרק בסכין הניסיון האמריקני בוייטנאם 1973-1959* (תל אביב: 2006), עמ' 22-151; Douglas S. Blaufarb and George K. Tanham, *Who Will Win? A Key to the Puzzle of Revolutionary War* (London: 1989), p.17-31; S.t. Hosmer and S.O Crane, *Counterinsurgency: A Symposium April 16-20, 1962*, a report prepared for the Advanced Research Projects Agency (RAND: 1962); Maj. Robert J. Molinari, *Winning the "Hearts and Minds": A System approach to Information Operations as part of Counterinsurgency Warfare*, School of Advanced Military Studies U.S. Army Command and General Staff College (Kansas: 2005)

צבאות קונוונציונליים.³⁹ עיקר השינוי נובע מהעובדה שלוחמת COIN מתנהלת ברובה בין האזרחים. האזרחים הם ליבו של המאבק, הן מבחינת הצבא והן מבחינת הגרילה. משום כך, הופך איסוף המידע בנושא האזרחים לחשוב הרבה יותר מאשר בלוחמה קונוונציונלית.⁴⁰

מודיעין בעימות מול צבא קונוונציונלי עוסק בעיקר במרכיבים צבאיים: חימוש הצבא היריב, יכולות צבאיות, היקף הלוחמים, מיקום היחידות הלוחמות וכדומה. במסגרת COIN המידע הרלוונטי שייך לתחומי התרבות, החברה, השפה, הכלכלה ודומה. מודיעין ב-COIN שונה מאיסוף מודיעין קלאסי, כחלק מעימות קונוונציונלי. במהלך איסוף מודיעין כחלק מ-COIN יש לתת את הדעת למרכיבים כגון: אליטות, מקום מגורים של אישי מפתח בחברה, התפלגות חברתית: שיוך פוליטי, שיוך שבטי, שיוך דתי, מצב כלכלי (מובטל, עובד), רישום פלילי, וכדומה. אחד המרכיבים הראשוניים בסוג כזה של מודיעין הוא "סקר תושבים" המציג את המרכיבים הבסיסיים: שם, מקום מגורים, מקצוע ועוד.

אחת ממטרותיו העיקריות של המודיעין במסגרת COIN היא להבדיל מי מקרב האוכלוסייה הוא לוחם ומי אזרח תמים. לצורך השגת מידע זה יש לבסס קשרים קרובים עם התושבים המקומיים. היכרות קרובה תאפשר לשכנע את הציבור לתמוך במטרות הממשלה ולא בגרילה.

הבדל חשוב נוסף בין לוחמה קונוונציונלית ל-COIN קשור בהכרת השטח. בלוחמה קונוונציונלית החשיבות היא בהכרת השטח הפיזי, ב-COIN החשיבות היא במיפוי הסביבה האנושית, Human Terrain Mapping. הכרת הסביבה האנושית דורשת היכרות עמוקה עם מרכיבי חברת היעד החל מראשי החברה והאליטות עד למרכיבים והזרמים השונים בתחתית החברה. היכרות זו דורשת היכרות עם מרכיבים נוספים: סמלים משמעותיים בעלי יכולת השפעה על הקבוצות השונות באוכלוסייה. צינורת להעברת מסרים – ערוצי תקשורת המשויכים לכל זרם ועוד. היכרות מעמיקה עם מרכיבים אלו תאפשר להעביר את המסר הרצוי, לקהל היעד, באמצעות ערוץ התקשורת המתאים לו.

.Ibid., p. 1 39

Martin C. Libicki, David C. Gompert, David R. Frelinger, Raymond Smith, *Byting Back: 40 REGAINING INFORMATION SUPERIORITY AGAINST 21ST-CENTURY INSURGENTS*, RAND Counterinsurgency Study, Volume 1.(RAND: 2007), 15

לוחמת גרילה מבוססת על שיתוף פעולה עמוק בין לוחמים לבין האוכלוסייה. משום כך במסגרת ה-COIN נדרשים כוחות הצבא להכיר את קהל היעד בצורה כזו שתתחרה עם ההיכרות האינטימית של הגרילה עם האוכלוסייה. במידה שלא תתקיים היכרות כזו, לא ניתן יהיה לשלוט בזירת המידע ולהתחרות ביתרון הגרילה על "ליבם ומוחם" של האזרחים. הדרכים לרכישת מידע זה הן רבות ומגוונות. בין היתר ניתן לציין את פעולת הצבא האמריקני בתחום. בכדי לבסס היכרות קרובה עם האוכלוסייה המקומית מפעיל הצבא האמריקני קציני Civil Affairs⁴¹ שתפקידם להתחכך באוכלוסייה המקומית, לאסוף מודיעין תוך שילוב מומחיות ב"מבצעי מידע". מטרתם של קציני ה-CA "מומחי לוחמת המידע" היא ליצור קשר עם האוכלוסייה במטרה לאסוף מידע אודות התנהלות קריטית בחיי היומיום. אחת התובנות המרכזיות ביחס לתעמולה גורסת שתעמולה טובה היא כזו המזהה מצוקות ומציעה להן פתרונות. מטרה זו עומדת נגד עיניהם של קציני ה-CA.

להלן שיטות פעולה נוספות בתחום "מבצעי מידע" מול גרילה:

תעמולת חשיפה: טכניקה זו מציגה את עוצמתו של היוזם, יכולותיו והישגיו, במטרה לפגוע במוראל היריב. הגרילה משתמשת בטכניקה זו כדי להציג את יכולותיה להתמודד בהצלחה מול הצבא. מטרתה היא להשפיל הצבא, בעיקר באמצעות פגיעה בעליונותו הטכנולוגית תוך כדי הדגשת מרכזיותו של הגורם האנושי בגרילה. בתגובה לפעילות הגרילה בתחום "תעמולת החשיפה", על הצבא לאמץ גישות חדשות שידגישו את המאבק בין הנרטיב של הצבא לנרטיב של הגרילה. כדי להתמודד כראוי עם סוגיה זו על הצבא להגביר את יכולותיו בתחום הצילום הקרבי.

שימוש מושכל באמצעי התקשורת מאפשר לעצב תפיסות עולם בקרב קהלי היעד. הדרך, ארגון חיזבללה נהג לצלם את התקפותיו על מוצבי צה"ל בדרום לבנון מה שיצר את "אפקט CNN"⁴². פעולות אלה הדגישו את האופן בו משתמש ארגון גרילה בתקשורת כמכפיל כוח. אירועים בהם היה "נכבש" מוצב לפרק זמן כלשהו שירתו מטרה תודעתית רחבה יותר מאשר מטרה פיזית. החומר המצולם שהעיד על כיבוש המוצב היה חשוב הרבה יותר מההשלכות הפיזיות של "הכיבוש". באופן דומה מנצלים כיום המורדים בעיראק את אתר YouTube לטובת הצגת פגיעותיהם

41 להלן CA.

42 "אפקט CNN" – מושג הגורס כי המציאות מתעצבת באמצעות המסרים המשודרים, דהיינו מה שמשודר הוא שקיים.

בצבא האמריקני בעיראק. פעולותיהם הפיזיות מצולמות ובסיומן הן מועלות לרשת ומשמשות כמכפיל כוח.

על הצבא לשלב צילומים קרביים במסגרת הפעילות הצבאית מול גרילה, לערוך את הצילומים ולהציגם כמענה לנרטיב הגרילה במטרה לקדם את ענייניו ב"קרב על דעת הקהל". כיום, ניתן לצייד את החיילים באמצעי הקלטה שיתעדו את פעולתם, ישמשו לתחקירים לאחר המבצע וכחומר גלם לעימות התקשורתי מול ארגוני הגרילה.

צילום שוטף של המערכה מול הגרילה יאפשר לצבא הקונוונציונלי להשיב לה מלחמה שערה. חומרים אודיו-וויזואליים יספקו מענה רחב יותר לתעמולת הגרילה ויאפשרו לצבא ליישם את טכניקת "אסטרטגיית האמת", כאשר המידע מטעמו יגובה בצילומים מהשטח שיוכיחו את אמינות דבריו. מלקחי העבר עולה כי פעמים רבות "ואקום תקשורתי" פועל לרעת הצבא מאחר שהוא מאפשר לדוברי הגרילה להפיץ מסרים כאילו הצבא עורך טבח ומשום כך הוא מטיל ערפול תקשורתי על מעשיו.

הגרילה משתמשת במדיום האודיו-וויזואלי כאחד המרכיבים המרכזיים לטובת יצירת השפעה. בין קהלי היעד לתעמולת הגרילה יש בורים לא מעטים. המדיום האודיו-וויזואלי הוא בעל חשיבות רבה בפניה לבורים שאינם יודעים קרוא וכתוב. ידוע בעיקר שידור קלטות המשמשות את תעמולת אל קעאידה עם נאומיו של בן לאדן המשודרים להמונים ברחבי העולם.

הפללה: אחת ממטרותיה המרכזיות של הגרילה היא "להפליל" את הצבא ולהציגו כמי שמחולל זוועות, מתנכל לאוכלוסייה האזרחית, ונוהג ככובש אכזר וברברי. הגרילה מנסה להפיל את הצבא במלכודת "מוגבלות הכוח". על הצבא להכיר בעובדה כי בעימות מול גרילה, בעיקר בחיכוך מול אזרחים, משיג שימוש בכוח לעיתים רבות את התוצאה ההפוכה. מטרתה של לוחמת המידע מול הגרילה היא להוכיח את ההפך: זה לא הצבא שמחולל זוועות, אלא זו הגרילה המיישמת שלטון טרור מול אוכלוסייה אזרחית. הגרילה היא זו הפוגעת בביטחונם ומאיימת על עתידם. לא חסרות דוגמאות לאלומות אותה מפנה הגרילה כלפי האוכלוסייה עליה היא אמורה להגן: השתלטות חיזבללה על ביירות במאי 2008, השתלטות חמאס על עזה בקיץ 2007, הטבח של חמאס בחמולת חילאס ביולי 2008. מטרתה של לוחמת המידע היא לחשוף את צביעותה של הגרילה המציגה עצמה כ"מגן העם", כשלמעשה ברוב המקרים, העם מגן עליה.

תעמולת גיוס: חלק ניכר מפעולותיה של הגרילה מסתכמות ברצון לכבוש קהלי יעד חדשים, ולשמר את נאמנותם של התומכים לשם בניית דור העתיד של הגרילה. בלחימה מול גרילה על הצבא להביא בחשבון כי המערכה איננה אך ורק על "השמדת כוחות היריב", אלא במידה רבה גם על רכישת לבבות היריב. לכן, על הצבא להגביר את השימוש בכלי אל הרג ולהימנע ככל הניתן מענישה קולקטיבית. כדי ללחום בתעמולת הגיוס של הגרילה על הצבא לזהות את נקודות התורפה בממשק שבין האוכלוסייה ולגרילה ולנצלן לטובתו. במידה שיש מחסור בצרכים בסיסיים, הצבא יכול להציע סיוע ולהדגיש את העובדה כי הוא מסייע לאוכלוסייה בזמן שהגרילה מונעת ממנה את צרכיה הבסיסיים.

ניצול המדיה החדשה: כיום נערכים עימותים גם בשדות קרב וירטואליים כגון YouTube. דוגמא לעימותים וירטואליים כאלו ניתן היה לראות בהתנגשות הימית שנערכה בראשית ינואר 2008 בין הצי האמריקני לצי האיראני במיצרי הורמוז. במהלך ההיתקלות טענו האמריקנים כי נשמעו איומים מצד סירות מרוץ איראניות. האיראנים מצידם טענו כי כלל לא הציגו התנהגות תוקפנית כלפי האמריקנים. באתר YouTube הוצגו גרסאות וידאו שונות לאירוע, שתמכו בכל אחד מהצדדים.⁴³ אנו עדים כיום להתהוותה של לוחמה מסוג חדש: "לוחמת תקשורת", "לוחמת קליפים", "מאבק נרטיבים". ניצחון במלחמה כיום איננו יכול להיות מושג אך ורק באמצעות כוח צבאי פיזי. על תמונת הניצחון להיות מורכבת משילוב גורמים: פיזיים ותודעתיים. מלחמת לבנון השנייה הוכיחה כי מידע הוא מרכיב מכריע בלוחמה בגרילה. רוב ההיתקלויות בין צה"ל לחיזבללה הסתיימו בניצחון צה"ל. ולמרות זאת, נתפסת מלחמת לבנון השנייה ככישלון בקרב הציבור בישראל מסיבות רבות, בין היתר, בשל הדרך שבה יוצגה המלחמה באמצעי התקשורת. כיום, מבינים כי ניתן לנצח בשדה הקרב הפיזי, אך להפסיד בשדה הקרב של המידע בזירת התקשורת והזירה התודעתית.

עם זאת, המדיה החדשה פועלת במידה מסוימת לטובת הדמוקרטיה. הצורך להשתמש בטכנולוגיות החדשות הקיימות ברשת האינטרנט מביא לחשיפה לרעיונות מערביים: חירויות הפרט ושליטת לגיטימיות משטרים טוטליטאריים.⁴⁴ משום כך יש חשיבות להמשיך ולעודד שימוש במדיומים השייכים לתקשורת החדשה: אינטרנט,

43 לויתן יניב, "שה לא תמים", NRG מעריב, 13.1.2008

44 Elham Ghashghi and Rosalind Lewis, "Issues Affecting Internet Use in Afghanistan and Developing Countries in the Middle East", RAND Issue Paper (RAND: 2003), p. 3

טלפונים ניידים, מכשירי תקשורת מתקדמים. אמצעים אלו מאפשרים יכולות מעקב גבוהה יותר, ומהווים צוהר אל רעיונות המערב.

"תקשורת אסטרטגית" ניהול התקשורת החל מהדרג המדיני ומטה: משמעותו של המושג "תקשורת אסטרטגית", באופן כללי, הוא שילוב כלל המסרים הנובעים ממנגנוני המדינה בנושא מסוים לטובת תכלית אסטרטגית אחת. תקשורת אסטרטגית אחראית ליצירת מסר אחיד, למניעת הדלפות, ולמניעת מידע סותר. בעימות מול גרילה נודעת חשיבות רבה לאחידות המסר, לשליטה במידע, וליכולת למנוע הדלפות ומסרים סותרים.

חשיבות זו גוברת נוכח שליטתה של הגרילה בתקשורת. בחינה של התנהלותו התקשורתית של ארגון חיזבללה מגלה שדובריו מוציאים לפועל את המסרים הנדרשים, בזמן ובמועד הרצוי. אין דליפת מידע או סתירות. שליטה כזו במידע מאפשרת יתרונות ב"מאבק הנרטיבים". שליטת ארגון חיזבללה במידע מנוצלת היטב לטובת "לוחמת המידע" כלפי כלל קהלי היעד. במהלך מלחמת לבנון השנייה התקיימו "סיווי תעמולה" מטעם קציני התעמולה של חיזבללה שהעבירו את המסרים הנדרשים לתקשורת הזרה. קצינים אלה הציגו את אתרי ההפצצות רק לאחר שסודרו במיוחד לקראת חשיפתם לעיני העיתונאים. דוגמה נוספת התקיימה במהלך עסקת החלפת השבויים בין ישראל לחיזבללה בקיץ 2008. עמימות הייתה הקו המאפיין בפעילות חיזבללה בנוגע לגורל השבויים. עמימות זו נסמכה על העובדה כי מידע הוא גורם רב ערך ולכן לא תיתכן אפשרות של הדלפת מידע. עמימות זו אפשרה את מריטת עצביה של מדינת ישראל כולה במהלך הציפייה לגורל השבויים. עד הרגע האחרון הצליח ארגון חיזבללה לתעתע בחברה כולה שהמשיכה לתלות תקוות שווא בגורלם.

במסגרת ה"תקשורת האסטרטגית" נקבעות מטרות אסטרטגיות ראויות. אחת הבעיות העיקריות בלוחמה מול גרילה היא נושא ההכרעה. בניגוד למלחמה קונוונציונלית, לוחמה בגרילה איננה מאפשרת, בחלק גדול מהמקרים, הצגת ניצחון וודאי מבחינת הצבא. אין מדובר ב"משחק סכום אפס", שבו צד אחד מנצח באופן מוחלט והצד השני מפסיד. בלחימה מול גרילה עלולה להיות תוצאת סיום המערכה מעורפלת, מצב אשר ינוצל על ידי הגרילה לטובת הצגת ניצחונה. גרילה מנצחת בעצם אי כישלונה. נקודה זו היא בעייתית מאוד לצבא הקונוונציונלי המתקשה להציג את ניצחונו המוחץ. משום כך, יש להגדיר בצורה ראויה ומושכלת את מטרות המערכה נגד הגרילה. יש להתחשב במגבלות הקיימות ולא לצאת בהצהרות אשר תהוונה תחמושת ללוחמת המידע של היריב.

סיכום

עברו הימים בהם התקיימה הבחנה ברורה בין שדה הקרב לעורף. כיום המלחמה היא טוטאלית במלא מובן המילה. המלחמה חודרת לכל בית באמצעות שפע ערוצי תקשורת חדשים. מכשיר הטלפון הסלולארי המונח בכיסו של כל אחד מאיתנו מצויד מצלמה משוכללת מאפשר חיבור מהיר ומידי לרשת האינטרנט. מכשיר זה תופס את מקומו בשדה הקרב המודרני לצידם של רובי הסער, הטנקים והמטוסים. היכולות התקשורתיות החדשות: אתרי אינטרנט, בלוגים, SMS וכדומה מאפשרים לכל אחד ליצור "נשקי מידע" ולשגרם כנגד ארגון או מדינה.

בשדה הקרב החדש המתנהל ב"סביבת המידע" היתרון נמצא פעמים רבות ביד האוחזת במצלמה, במקלדת או בטלפון הנייד המשוכלל ולא רק ביד האוחזת בנשק. הגרילה משתנה ללא הרף, היא מתאימה את עצמה למציאות בשטח באמצעות רתימת טכנולוגיות חדשות, ערוצי תקשורת ודרכי פעולה. הגרילה פועלת במידה רבה בסביבת "לוחמת המידע" ומנצלת את פעולותיה הפיזיות לטובת צבירת רווחים תודעתיים. משום כך, על הצבא הקונוונציונלי להגביר את נפח הפעילות שלו בזירת "לוחמת המידע" ולהכות בה במגרש הביתי שלה.

"מידע הוא נשק" ולכן, כפי שמשקיע הצבא הקונוונציונלי בטנקים, מטוסים, וחימוש, עליו להשקיע "בנשקי מידע". על הצבא הקונוונציונלי לפתח כישורים ויכולות שלא תמיד נתפסים כחלק מפעילותו, כדוגמת: משחקי מחשב, מוצרי תרבות, סרטוני וידאו, תוכניות טלוויזיה, משדרי אקטואליה וכו'. על הצבא לנצל את המדיה החדשה על רבדיה השונים ולפעול בזריזות, בתחכום וביצירתיות. בפעולה מול אוכלוסיית היריב, על הצבא לשקול חלופות לשימוש בכוח. במידה ויוכל להציג "מוצר מידע" המפליל את ארגון הגרילה, ייתכן שיצליח להגשים את המטרה הנדרשת ממנו בצורה מוצלחת יותר, מאשר אם היה פועל בכוח לטובת השגת אותה מטרה.